

learning. The author also considers the role of a teacher and a student in US modern higher education system and outlines promising areas for further research in the field of language learning in US universities.

Key words: *language education, trend of development, foreign language, bilingual education, globalization, internationalization, multiculturalism, diversity, variability.*

УДК 37(091)(4/9)

І. С. Руднєва

Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди

ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ ОСВІТИ В ГУМАНІТАРНИХ УНІВЕРСИТЕТАХ ФРАНЦІЇ В СЕРЕДИНІ ХХ СТ.

У статті проаналізовано загальний стан системи вищої гуманітарної освіти Франції в середині ХХ ст. Визначено недоліки системи гуманітарної освіти: архаїчність навчальної та адміністративної системи в університетах, занадто жорстка централізація моделі їхнього функціонування, відсутність чіткого планування навчального навантаження, нездатність прийняти велику кількість студентів, відсутність реальної демократизації, опір нововведенням та конформізм. Розкрито основні шляхи процесу реформування вищої гуманітарної освіти: збільшення розмірів фінансування; ускладнення структури та збільшення вагомості дослідницьких підрозділів; введення пропедевтичного курсу; реорганізація циклів університетської освіти та створення окремих дипломів на різних етапах навчання; педагогічна та адміністративна автономія.

Ключові слова: *вища гуманітарна освіта, університет, процес реформування, архаїчність, конформізм, навчальна програма, пропедевтичний курс, централізація.*

Постановка проблеми. Освіта – це наука і мистецтво озброїти людей різного віку знаннями про труднощі і проблеми, з якими їм, імовірно, доведеться зіткнутися, та засобами їх подолання. Вищого рівня професійної освіти неможливо досягти без загальної гуманітарної освіти. За висловом видатного французького філософа та етнографа Леві-Строса, «XXI століття буде століттям гуманітарних наук або його не буде». Такий висновок свідчить про радикальну переоцінку місця і ролі гуманітарного знання в системі культури.

Відповідно до цього актуальними постають питання вивчення особливостей системи гуманітарної освіти минулих років. У цьому аспекті науковий інтерес викликає Франція з її давніми освітніми традиціями. Вивчення досвіду провідних європейських країн, до числа яких належить і Франція, розкриває взаємовплив національних та європейських освітніх процесів, пропонує важливий орієнтир та обґрунтовує доцільність такого вибору.

Аналіз актуальних досліджень. Загальними питаннями навчання та виховання студентської й учнівської молоді, визначенням мети, завдань та змісту як вітчизняної, так і зарубіжної освіти, шляхів її реформування, особливостями системи вищої освіти Франції займалися Н. Абашкіна, О. Алексєєва, Я. Болюбаш, Л. Ваховський, А. Вільчовська, І. Ветрова, Б. Вульвсон, О. Глузман, О. Демченко, В. Загвязинський, М. Євтух,

В. Жуковський, Л. Зязюн, О. Іонова, О. Кашуба, В. Кларін, К. Корсак, Т. Кошманова, Н. Лавриченко, М. Лещенко, А. Максименко, З. Малькова, М. Никандров, Н. Ничкало, О. Пришляк, Л. Пуховська, О. Романовський, А. Сбруєва, М. Скаткін, В. Сластьонін, І. Сташевська, О. Сухомлинська, В. Червонецький, Л. Чухно, Т. Харченко, Т. Хоменко, І. Шкелебей та ін.

Мета статті – аналіз системи освіти в гуманітарних університетах Франції у середині ХХ ст., визначення основних шляхів її реформування.

Виклад основного матеріалу. У ході науково-педагогічного пошуку встановлено, що на початку 1940-х років система вищої освіти Франції, зокрема гуманітарної, мала досить глибокі проблеми, серед яких варто назвати архаїчність навчальної та адміністративної системи в університетах, занадто жорстку централізацію моделі їхнього функціонування, відсутність чіткого планування навчального навантаження, нездатність прийняти велику кількість студентів; відсутність реальної демократизації, опір нововведенням та конформізм [4].

Унаслідок такого стану вищої гуманітарної освіти серед викладачів та студентів гуманітарних факультетів французьких університетів зростало незадоволення системою організації навчальної роботи, що поступово виливалось у масові акції протестів [7].

Так, відомий дослідник того часу А. Турен, оцінюючи стан вищої гуманітарної освіти того часу, писав: «Факультет філології в університеті, наприклад, факультет Нантерра, не знав у липні, скільки студентів буде на ньому навчатись у жовтні; або ще менше він знав, яку кількість навчальних годин він буде мати» [7, 63].

Науковці Ф. Бон та М.-А. Бюрньє зазначають, що університети середини ХХ ст. стикнулися з проблемою реформування форм та методів навчання, з метою встановлення їхньої відповідності до неокапіталістичних вимог часу та потреб тогочасного суспільства.

З метою вдосконалення підготовки студентів на гуманітарних факультетах університетів у 1947–1948 рр. на факультетах літератури було введено так званий пропедевтичний курс. Його метою було виявлення та усунення можливих прогалин у знаннях майбутніх студентів, а також їхній підготовці до роботи у вищій школі, допомозі в обранні спеціальності в межах обраного профілю [1, 128]. Варто зазначити, що, згідно з навчальними програмами пропедевтичних курсів, на факультетах літератури та гуманітарних наук аудиторне навантаження студентів складало лише 12 годин на рік, решту навчального часу студенти повинні були працювати самостійно [1, 129].

Зміст самостійної роботи на пропедевтичних курсах передбачав виконання спеціально підготованих завдань, що поєднували в собі шкільний курс із елементами університетського курсу з гуманітарних предметів. Серед основних форм самостійної роботи варто назвати

виконання письмових вправ, здійснення перекладів, проведення порівняльного аналізу декількох першоджерел тощо.

Установлено, що після закінчення пропедевтичного курсу його випускники мали право вступити на основний курс університету за результатами іспитів. Але, через недосконалість навчальних програм та методів роботи, успішно скласти іспити вдавалось лише половині учнів пропедевтичних курсів [5]. Це в подальшому привело до закриття цих курсів.

Зважаючи на низку проблем у системі університетської освіти, тогочасний уряд Франції приймав певні кроки щодо покращення системи гуманітарної освіти, проводив активне реформування системи вищої освіти загалом. Так, аналіз науково-педагогічної літератури, зокрема ґрунтовної праці відомого французького педагога й дослідника А. Про «Історія освіти у Франції 1800–1967» дозволяє стверджувати, що з початку 1950-х до 1967–1968 рр. система вищої освіти зазнала серйозних змін. Серед основних важливих рис, яких набула в той час вища школа, дослідник називає її демократизацію, ускладнення структури та збільшення в її складі вагомості дослідницьких підрозділів [6, 458].

Установлено, що з 50-х років ХХ ст. уряд Франції значно збільшив фінансування системи освіти, зокрема сфери вищої гуманітарної освіти, що позитивно позначилося на вдосконаленні інфраструктури університетів. Зокрема, для студентів гуманітарних спеціальностей було відкрито нові й оновлено фонди вже існуючих бібліотек, збудовано навчальні корпуси в деяких університетах.

Окрім цього, варто зазначити, що багато фінансових бюджетних асигнувань уряду було направлено на забезпечення можливості отримувати вищу освіту більшій кількості випускників середніх шкіл. Тобто, у країні поступово збільшувалася кількість висококваліфікованих працівників.

У ході науково-педагогічного пошуку встановлено, що завдяки прогресивній діяльності керівництва держави в середині ХХ ст. у Франції стрімко збільшилася чисельність студентів. Так, у 1960–1961 рр. вона складала 215 тисяч, а у 1967–1968 рр. вона досягла 500 тисяч [3, 126]. Варто зауважити, що суттєво змінився й соціальний статус студентів: серед них стало більше представників середнього класу та молоді з малозабезпечених сімей.

Цікавим для нашого дослідження є той факт, що більшість студентів прагнули навчатися на гуманітарних факультетах університетів. Цьому сприяла традиція загальноосвітньої підготовки у французьких ліцеях та соціальна орієнтація (гуманітарна освіта відкривала доступ до вищих державних посад та давала можливість побудувати кращу кар'єру, ніж в інших сферах діяльності) [2, 182].

У 1964 – 1967 рр. було здійснено низку реформ щодо системи вищої освіти взагалі та гуманітарної зокрема. Основними принципами цих реформ стали: реорганізація циклів університетської освіти та створення

окремих дипломів на різних етапах навчання. Окрім цього, реформи були спрямовані на соціальну й технічну диверсифікацію навчання, збільшення кількості навчальних програм.

Варто зауважити, що в період з 1960 р. до 1968 р. значно змінилась і кількість професорсько-викладацького складу. Так, на факультетах філології чисельність професорів збільшилась у 1,5 рази, доцентів – у 3 рази, асистентів – у 2,5 рази.

Незважаючи на поступові кроки уряду на шляху реформування системи вищої гуманітарної освіти, незадоволеність студентів системою навчання зростала, що мало наслідком відчутні студентські хвилювання у травні – червні 1968 р. [3, 127]. Ці хвилювання стали основною причиною активізації пошуків кардинальних підходів до реформування системи вищої освіти, зокрема її гуманітарної сфери та пришвидшили підготовку кардинальних реформ.

Так, варто зауважити, що в 1968 р. було прийнято Закон про орієнтацію вищої освіти, який підводив нову базу під функціонування вищої освіти, встановлюючи низку правил і конкретизуючи особливості освітнього й дослідницького процесу у французьких університетах. Установлено, що ця база була досить ліберальною: педагогічна, фінансова та адміністративна автономія, виражена в наявності конкретних прав та організацій у межах університетів, була досить широкою. У той самий час зберігся серйозний державний контроль за діяльністю університетів, необхідний для нормального функціонування системи вищої освіти [3, 127].

Цікавим для нашого дослідження є той факт, що закон від 1968 р., зафіксував і необхідність та обов'язковість різних напрямів діяльності університетів, серед яких варто назвати забезпечення умов для самостійної навчальної та дослідницької діяльності, відкритості діяльності викладачів.

Так, французький історик Ж. Міно розкриває принципи реалізації Закону про орієнтацію вищої освіти 1968 р., який був побудований на трьох засадах: автономії, участі та багатоманітності дисциплін.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. У середині XX ст. система вищої гуманітарної освіти Франції продовжувала бути занадто централізованою та архаїчною, мала низку проблем, які потребували термінового вирішення. У цей час уряд країни почав активний процес реформування системи вищої освіти загалом, який продовжується й донині. Основними напрямками реформ є надання університетам більшої автономії у вирішенні внутрішніх питань, розширення та диференціація навчальних курсів.

У подальших науково-педагогічних дослідженнях варто проаналізувати наслідки проведених реформ для системи гуманітарної освіти Франції у другій половині XX ст. Визначити вплив процесу реформування на зміну мети, завдань, форм та методів навчання в гуманітарних університетах Франції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кузнецова Л. М. Некоторые проблемы организационно-структурных сдвигов в учебном процессе университетов Франции (1950 – 1970 гг.) / Л. М. Кузнецов // Актуальные проблемы истории и филологии : материалы конф. – М., 1975, – С. 126–139.
2. Пуцыкина Т. Н. Основные тенденции развития высшего образования современной Франции / Т. Н. Пуцыкина // Воспитание, обучение и развитие школьников : сб. научн. трудов. – М., 1975, С. 180–186.
3. Родин И. В. Высшее образование во Франции и его изучение в современной французской историографии / И. В. Родин // Новая и новейшая история. – 2011. – № 6. – С. 124–135.
4. Alloit M. Reforme universitaire francaise / M. Alloit // Cahiers des universites francaises. – Cahiers № 1. De l'Universite aux universites. Octobre 1968 – janvier 1971. – Paris, 1971. – 19 p.
5. Amestoy Cf. Les universites francaises / Cf. Amestoy. – P., 1968. – 160 p.
6. Prost A. L'enseignement s'est-il democratise? / A. Prost. – P. : RUF, coll. «Sociologies», 1986. – 235 p.
7. Tourain A. Mouvement de mai ou le communisme utopique / A. Tourain – Paris, 1968. – 63 p.

РЕЗЮМЕ

Руднева И. С. Особенности системы образования в гуманитарных университетах Франции в середине XX века.

В статье проанализировано общее состояние системы высшего гуманитарного образования Франции в середине XX в. Определены недостатки системы гуманитарного образования: архаичность учебной и административной системы в университетах, слишком жесткая централизация модели их функционирования, отсутствие четкого планирования учебной нагрузки, неспособность принять большое количество студентов, отсутствие реальной демократизации, сопротивление нововведениям и конформизм. Раскрыты основные пути процесса реформирования высшего гуманитарного образования: увеличение размеров финансирования; усложнение структуры и увеличение значимости исследовательских подразделений; введение пропедевтического курса; реорганизация циклов университетского образования и создания отдельных дипломов на различных этапах обучения; педагогическая и административная автономия.

Ключевые слова: высшее гуманитарное образование, университет, процесс реформирования, архаичность, конформизм, учебная программа, пропедевтический курс, централизация.

SUMMARY

Rudneva I. Peculiarities of education in France humanities universities in the middle of the XX century.

The article analyzes the general state of higher humanitarian education in France in the middle of the twentieth century.

The problems of higher humanitarian education in France during the study period were determined: archaic educational and administrative systems in universities, too rigid centralization model of their functioning, the lack of clear planning of the workload, the inability to take a large number of students, the lack of real democracy, the resistance to innovation and conformity.

The Universities of the mid-twentieth century also faced the problem of reforming of the forms and methods of teaching, with a purpose of determination of their compliance to the requirements of neocapitalist time requirement and needs of contemporary society.

Considering the number of problems in the system of university education, the contemporary French government took some steps to improve the system of humanitarian education, held active reforming of higher education in general.

It was indicated that in order to improve the training of students in the university humanitarian faculties, at the faculties of literature so-called propaedeutic course has been introduced.

Among the main important features, which higher humanitarian French school gained while should be named it's democratization, the complication of the structure and the increase in its composition of importance of research units, a significant increase in funding of the education system, which had a positive impact on improving the infrastructure of universities.

In 1964 – 1967 a number of reforms in higher education in the system of higher education in general and particular humanitarian were adopted. The basic principles of these reforms were the reorganization of cycles of university education and the creation of separate diplomas on various stages of study. In addition, the reforms were aimed at social and technical diversity of study, increasing the number of training programs.

In 1968 was adopted the Law about the orientation of higher education, which summed the new basis for the functioning of higher education by setting some rules and specifying educational features and research process in French universities. It was established that this base was quite liberal: pedagogical, educational and financial administrative autonomy, expressed in the presence of specific rights and organizations within the university was quite broad. At the same time a serious state control over the activities of universities remained, it was necessary for the normal functioning of higher education.

The Law about the orientation fixed also the need and the obligation of various activities of universities, among which: ensuring the conditions for independent learning and research, openness of teachers' activities.

Key words: *higher humanitarian education, university reform process, archaic, conformity, curriculum, propaedeutic course, centralization.*

УДК 37.046:372.7(477)

В. М. Солощенко,

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ПОНЯТТЯ НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА: ПОГЛЯД НІМЕЦЬКОМОВНОГО СУСПІЛЬСТВА

У статті висвітлюється варіативність інтерпретації поняття неформальна освіта з позиції науковців німецькомовних країн, зокрема Німеччини, Австрії, Швейцарії тощо. Визначено, що освіта впродовж життя містить певні типи навчання, а саме: формальне, неформальне та інформальне. Доведено, що трактування поняття «неформальна освіта» має значну варіативність, його сутність полягає в існуванні будь-якою організованої, систематичної освітньої діяльності, що проводиться поза межами формальної системи освіти для забезпечення обраними (визначеними) видами навчання окремих підгруп населення, як дорослих, так і дітей.

Ключові слова: *освіта, формальна освіта, неформальна освіта, інформальна освіта, дорослі, німецькомовні країни, розвиток.*

Постановка проблеми. На початку XXI століття зростання глобалізаційних, інтернаціоналізаційних і соціальних процесів, що відбуваються у світі, актуалізують конкуренцію між державами в усіх сферах